

Seregdi László*: Megújultak a bázeli bankfelügyeleti alapelvek

Mindenki azt szeretné, ha a pénze biztonságban lenne, ugyanakkor bankjuk megválasztása előtt kevesen nézik át részletesen az annak pénzügyi helyzetére vonatkozó nyilvános információkat. A bankszámlákon lévő pénzek, illetve a bankban elhelyezett megtakarítások biztonságosságát számos eszköz támogatja, amelyek közül az egyik legfontosabb a bankfelügyeleti hatóság szerepe. Nem mindegy azonban, hogy a bankfelügyeleti szerepkört milyen eszközökkel és módszerekkel látják el. A legjobb technikák kifejlesztését és összegzését ezért a Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság végzi, amely a 70-es évek óta felelős a globálisan alkalmazandó bankszabályozási és bankfelügyeleti elvek kidolgozásáért. Idén áprilisban a Bizottság az 50 éves fennállásának alkalmából továbbfejlesztette ezeket az alapelveket, ami remélhetőleg tovább erősíti majd a pénzügyi rendszerek biztonságos működését.

A Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság első alkalommal 1997 szeptemberében tette közzé azokat az alapelveket, amelyek összefoglalják a bankok felügyelete során alkalmazandó módszereket, eljárásokat és amelyek teljesítése esetén egy adott bankfelügyeleti hatóság tevékenysége hatékonynak minősíthető. Az azóta eltelt időszakban a Bizottság többször is továbbfejlesztette és kiegészítette az alapelveket, így azok száma 25-ről 29-re bővült. Az alapelvek közzétételének célja az volt, hogy minden felügyeleti hatóság elvégezhesse annak az értékelését, hogy mely területeken van szükség tevékenysége hatékonyabbá tételére. Az alapelvek támaszkodnak a Bizottság által a vállalatirányítás, kockázatkezelés és a prudenciális követelmények területén közzétett ajánlásokra is.

A Bizottság az alapelveket a hatékony bankfelügyelés előfeltételei, továbbá az engedélyezési feltételek, a prudenciális követelmények, a bankfelügyeleti módszerek, az információhoz való hozzájutás, a felügyeleti jogérvényesítési eszközök és a határon átnyúló tevékenységek kapcsán fogalmazta meg. Az alapelveket rendszeresen megújítják annak érdekében, hogy az lépést tartson a pénzügyi szektorban zajló folyamatos fejlődéssel.

A legutóbbi jelentős felülvizsgálatra 2012-ben került sor, és az azóta történt szabályozási és felügyeleti fejlemények mindenképpen indokoltak egy ismételt áttekintést. Ennek megfelelően 2022-ben megindult a felügyeleti alapelvek felülvizsgálata és 2023-ban egy konzultációs anyagot is közzétett a Bizottság a témában. A beérkezett észrevételek figyelembevételével az alapelvek négy fő területen egészültek ki:

- a pénzügyi kockázatok mérséklése és a felügyelet makroprudenciális szempontjai;
- a folyamatos működőképesség fenntartása;
- a vállalatirányítási és kockázatkezelési gyakorlatok megerősítése; és
- az új és kialakulóban lévő kockázatok kezelése, beleértve a pénzügyek digitalizálását és az éghajlattal kapcsolatos pénzügyi kockázatokat.

A pénzügyi kockázatokkal kapcsolatos felülvizsgálatra azért volt szükség, mert 2012 óta a Bizottság számos területen fejlesztette a kockázatkezelésekre vonatkozó ajánlásait, amely változásokat a felügyeleti alapelvekben is tükrözni kellett. A változások között a legjelentősebbek a tőkeáttételi

mutató minimumkövetelményének a bevezetése, a hitelkockázat-kezelési gyakorlatokkal szembeni elvárások erősítése, a várható veszteség alapú értékvesztés képzés bevezetése vagy a nagykockázat-vállalási szabályok szigorításai voltak.

2012 óta a pénzügyi szektorban számos olyan esemény történt, ami rávilágított arra, hogy a bankoknak gyakran előre nem várt eseményekre is fel kell készülniük, és váratlan sokkok esetében is meg kell őrizniük folyamatos működőképességüket. A pandémia és az orosz-ukrán háború már önmagukban is jelentős kihívások elé állították a pénzügyi szektor szereplőit. Ezekon túlmenően ugyanakkor a bankoknak számos további működési kockázati eseményre is fel kell készülniük, különösen a pénzügyi digitalizáció miatti kibertámadásokra, technológiai hibákra vagy akár természeti katasztrófákra is.

A pénzügyi digitalizáció felerősítheti az egyes banki (pl. a likviditási, működési és stratégiai) kockázatokat, a digitális kommunikációs csatornák használata pedig gyorsíthatja a banki stresszek tovagyűrűző hatásait. Mindezen kihívások szükségessé tették, hogy a felügyeleti hatóságok jobban koncentráljanak arra, hogy a bankok megfelelően kezeljék ezeket a működési kockázatokat, a folyamatos működőképességet biztosító terveket dolgozzanak ki, illetve tesztek végezzenek, feltárva a harmadik szolgáltató feleknek való kitettséget és az események közötti kapcsolatokat és lehetséges összefonódásokat.

Az előkészítés során hosszas vita zajlott azzal kapcsolatban, hogy a bankfelügyeleti alapelvek kitérjenek-e a pénzügyi szektor felügyelésének makroprudenciális vonatkozásaira is. A bankfelügyeleti elvek hagyományosan elsősorban a mikroprudenciális szempontokat tartalmazzák, vagyis az egyedi bankok vagy bankcsoportok felügyelésének kérdésére fókuszálnak, és kevésbé foglalkoznak a rendszerszintű kockázatok feltárásával és kezelésével. A legutóbbi felülvizsgálat óta azonban a makroprudenciális felügyelés szervezeti keretei és eszközei olyan jelentős fejlődésen ment keresztül, ami mindenképpen indokolta, hogy azok a felügyeleti alapelvekben is tükröződjének. A makroprudenciális felügyelés így sem jelenik meg önálló alapelvként a dokumentumban, hanem egyes területeken került be az elvárások közé. Ilyen például a tőkepufferek rendszerére történő hivatkozás, amely hatékonyan képes kezelni a gazdaság ciklikus változásait.

Az elmúlt évtizedben az is egyértelművé vált, hogy a klímaváltozás hatással van a bankok kockázataira, ezért azoknak és a felügyeleti hatóságoknak is nagyobb figyelmet kell szentelniük a kockázatok felismerésére és kezelésére. Ezen a téren a bankok feladata elsősorban az, hogy feltárják a klímaváltozás várható hatásait a kockázataikra, és ezeket beépítsék a kockázatkezelési és tervezési rendszereikbe.

A felügyeleti hatóságnak pedig megfelelő információkat kell gyűjtenie a bankok ezen kockázatairól, és ki kell kényszerítenie, hogy a bankok ezzel kapcsolatos feladataikat kellő hatékonysággal lássák el. Jelen helyzetben a felügyeleti alapelvek módosítása elsősorban az elvi alapú megközelítést tartalmazza, de mind a bankoknak, mind a felügyeleti hatóságoknak további fejlesztéseket kell végrehajtaniuk annak érdekében, hogy a klímaváltozás kockázatainak felmérésére és kezelésére még pontosabb módszereket dolgozzanak ki.

Bár a felügyeleti alapelvek elsősorban a bankok felügyeletére vonatkoznak, de az elmúlt időszak rávilágított arra, hogy a felügyeleti hatóságoknak a nem banki pénzügyi szolgáltatók működését is figyelniük kell, elsősorban abból a szempontból, hogy az árnyékbankinak is nevezett szektorból milyen kockázatok terjedhetnek át a bankszektorra. A globális pénzügyi válság tapasztalatai pedig azt mutatták meg, hogy a mai világban kiemelten fontos szerepe van a megfelelő üzleti modell és stratégia meghatározásának. Ezért mind a bankoknak, mind a felügyeleti hatóságoknak kellő figyelmet kell szentelniük ezekre a területekre.

A tartalmi módosításokon túl a felügyeleti alapelvek kisebb szerkezeti módosításon is átestek, így például kiegészültek egy bevezető résszel, az arányosság elvének a részletes magyarázatával, a fontosabb definíciók meghatározásával, illetve egy olyan melléklettel, ami a tervek szerint két évente megújulva fogja majd tartalmazni a Bizottság által közzétett ajánlások aktuális listáját.

A bázeli bankfelügyeleti alapelveket nem csak a Bázeli Bizottság tagjai (jelenleg 28 országból 45 tag), hanem minden fejlett pénzügyi rendszerrel rendelkező, vagy azt elérni kívánó országban alkalmazzák. Ezért minden egyes módosításának komoly hatása van a globális pénzügyi rendszer biztonságára. A Bázeli Bizottság ajánlásait az Európai Unió is figyelembe veszi a saját jogszabályai kialakítása során, illetve az Európai Bankhatóság (EBA) is ezek alapján dolgozza ki a tagállami felügyeleti hatóságok módszertanának a harmonizálását célzó iránymutatásait.

A most bevezetett legfontosabb változások nagy része már korábban bekerült az EU és hazai jogszabályokba (pl. tőkeáttételi mutató követelménye vagy a klímaváltozás kockázatainak a fontossága a CRR-ben, folyamatos működés fenntartása a DORA rendeletben), ezért a bankfelügyeleti alapelvek változásai az EU-n belül most várhatóan nem fognak jelentős jogszabálymódosító hatással járni. A bázeli bankfelügyeleti alapelvek módosítását követően azonban minden felügyeleti hatóságnak, így a Magyar Nemzeti Banknak is célszerű újra áttekinteni a saját felügyeleti gyakorlatát és megvizsgálni, hogy az minden tekintetben megfelel-e a frissített alapelveknek.

** A szerző a Magyar Nemzeti Bank felügyeleti tanácsadója*

„Szerkesztett formában megjelent 2024. május 13-án a Portfólió.hu oldalon.”